

Bóh njetrjeba žadyn rodopis

Tak praji Knjez:
„Njeboj so, přetož sym će wumóhť;
sym će z twojim mjenom wołať,
ty sy mój!“

Jezaja 43,1

Hižo wjele lět zaběram so ze swojimi prje-downnikami a zestajam swojim dźěćom rodopis. Přeco zaso slědžu w cyrkwinskih knihach a dalšich dokumentach. Mjeztym sym njeličomne mjena z najwšelakorišich kónčin nahromadžił. Wo někotrych sym wosebite žiwjenske situacije zhonil. Pola wjetšiny wěm jenož mjeno, hdy su so narodžili a hdy su wumřeli.

Druhdy sedžu zamysleny před tutymi datami. Na přikład, hdyž widžu, zo su w jednej swójbje w 19. lětstotku wot džewjeć dźěćići sydom zahe zemřeli. Abo hdyž čitam pola někotrych muskich mjenow, w kotrej wójnje je muž padnył. Abo hdyž su w 17. lět-

stotku žonje kuzłarjenje wumjetowali a ju čwělowali a wona je tutu torturu přetrała. Přemyslujdu wo wosobach, kotřiž su we wšelakich časach na wšelakich městnach a we wšelakich krajach žiwi byli. Kelko to rozdžělnych čłowječich wosudow a dóńtow! Wot wjele lět njeje jich potomnikam ničo wjace znate.

Druhdy čitam w smjertnych nawěškach w nowinje sady kaž: „Mortwy je jenož tón, kiž je zabyty. Štóż je w pomjatkú swojich lubych žiwy, njeje mortwy.“ Wěm pak, zo pomjatk našich lubych dvě abo tři, najwjace štyri generacije traje. A što potom? Přińdže potom tola doskónčna smjerć?

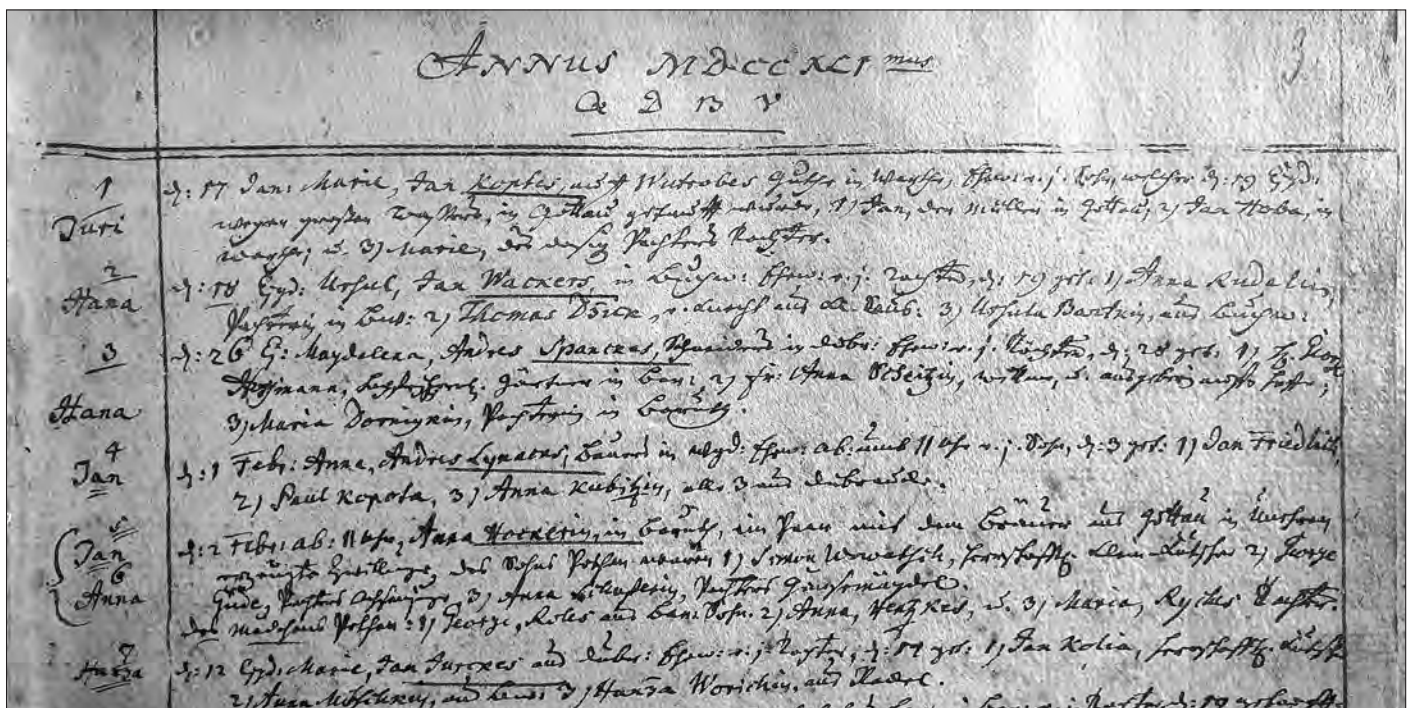
W bibliji rěka, zo Bóh kóžděho čłowjeka znaje a z mjenom woła. Kaž na přikład čěšenka, kotryž je w 19. lětstotku jenož něšto dnjow žiwy był; młodźenca, kiž je z 18 lětami w někajkej wójnje padnył; starušku, kotraž je lěta dołho na ložo putana była; abo tež žonu, kotruž su jako kuzłarńcu wob-

winowali a čwělowali. Bóh znaje a woła tež mje.

„Njeboj so, přetož sym će wumóhť; sym će z twojim mjenom wołať, ty sy mój!“ Tutu štučku wupytaja starši rady swojim dźěćom jako křćenske hrono. Maja tele poselstwo za jara wažne: Bóh će znaje. Wón znaje twoje mjeno, twoju žiwjensku stawiznu a što sy. Za njeho sy ty wažny – wšojedne, hač w žiwjenju wažnu rólu hraješ abo skerje njenapadnje w pozadku wostanješ. A wšojedne, kak dołho sej ludžo hišće stawiznički wo tebi powědaja.

Čłowjekojo prjedy abo pozdžišo na mnje pozabudu, ale w pomjatkú Boha wostanu na přeco a wěćnje. W jeho pomjatkú a w jeho wutrobje. Nichtó njetrjeba Bohu rozklásć, što ja sym. Džensa nic a za dwěći lět tež nic. Wón je mje z mojim mjenom wołať. A hdyž wumřěju, mje zaso z mojim mjenom woła. Za to njetrjeba wón žadyn rodopis.

Thomas Haenchen

Zapiski w cyrkwinskej knize w Barće z lěta 1741

Foto: Thomas Haenchen

Naše cyrkwyje a što w nich namakamy

Lube džěci, w kóždym měsće a na wjele wsach steja cyrkwyje. Zwjetša spózna-ješ je hižo zdaleka na jich wysokej cyrkwinej wěži abo slyšiš je, hdyž

zwony zwonja. Što pak je cyrkej a što móžeš wosebiteho w njej wotkryć? Chcu so džensa na małe wotkrywanske pućowanje z wami podać.

Cyrkej je Boží dom, w kotrymž so křesćenjo zetkawaja. W njej wotměwaja so nje-dźelniše Bože služby a druge swjatočnosće, kaž na přikład wěrowanja a křćeńcy.

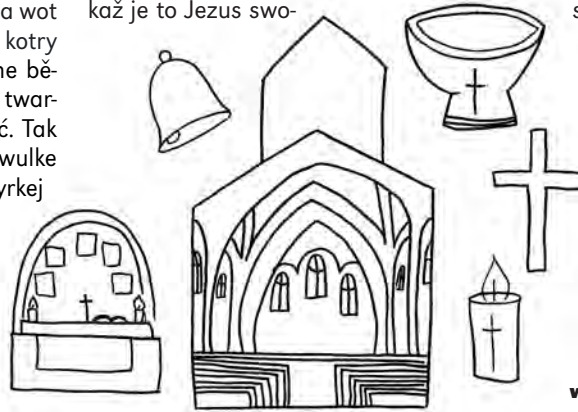
Kóžda cyrkej wupada trochu hinak. Wotwisuje přeco wot teho, w kotrym času a wot kotreho architekta bu natwarjena a kotry twarski material je so wužiwał. Wažne běchu tež pjenjezy, z kotrymiž móžachu twarcow zapłaćić a twarski material kupić. Tak nastachu małe cyrkwyje z drjewja a wulke cyrkwyje z kamjenja. Marje Marćinu cyrkej w Budyšinje mjenuja tež Čerwjenu cyrkej, dokelž je z čerwjonych cyhelow twarjena. Hačrunjež maja wšitke cyrkwyje swójski napohlad, tak maja přiwsěm wjele zhromadnosćow.

Zwjetša so cyrkwyje tak twarjachu, zo pokazaja do wuchoda,

hdžež slónco schadza. Tak swěći rano na kemšach slónco nutř a začuwaš Božu krasnosć.

Na wuchodnym boku cyrkwyje steji wołtar. Wón je jara wažny a tehodla pyšnje wuhotowany. Na wołtarnym blidže steja Boža martra, swěčki a kwětki, tež biblija tam leži. Při wołtarju so Bože wotkazanje swjeći. Potom steji na wołtarnym blidže tež taler z Božim chłěbom a keluch z winom. Nad blidom pozběhuje so wołtarny natwark. Wón je rjenje wuhotowany, husto z wobrazami z Jezusoweho žiwjenja a z postawami ewangelistow.

Pódla wołtarja namakamy dupu. Tu so džěci abo tež dorosćeni z wodu wukřćija, kaž je to Jezus swo-

jim wučomnikam přikazał. Přez křćeńcu přijimuje so křcenc do křesćanskeje wosady.

Dalša připrawa w našich cyrkwyjach je klětka. To je powyšene městno ze schodami, wot kotrehož farar k wosadze přěduje. W předowanju rozkláduje wosadnym Bože słowo.

Na zadnjeje stronje cyrkwyje su pišćele. Na nich přewodźuje organist wosadnych při spěwanju kěrlušow. Tež na započatku a na kóncu Božeje služby zahraja so wumělske kompozicije.

Ale hižo přjedy hač organist Božu službu zahaji, slyšimy zwony z cyrkwineje wěže. Wone wołaja wosadnych kemši. Někotre cyrkwyje nimaja žanu wěžu, ale za to steji pódla cyrkwyje mjeńša zwónca, w kotrejž zwony wisaja.

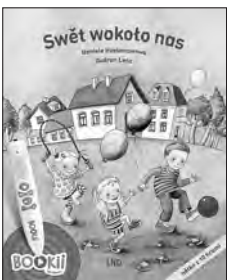
To su hłowne wěcy w ewangelskich cyrkwyjach. W katolskich cyrkwyjach namakamy hišće dalše předmjety, kaž spowědne stoły, wěčnu swěću a druge wosebitosće.

Snano maće w swojich léčnych prózdninach trochu chwile, zo byšće wšelake cyrkwyje wopytali a sej jich wosebitosće wotkryli. **Maria Wirtheč**

Spóznaće předmjety a wěsće, hdže je w cyrkwi namakaće? Rys.: Maria Wirtheč

Nowe knihi ze serbskeho nakładnistwa

BOOKii-kniha za džěci

Woblubowana džěćaca kniha „Swět wokolo nas“ we wudaćelstwjě Rěčneho centruma WITAJ je njedawno w 2. rozšěrjenym nakładže wušła. Bohaće ilustrowany wobrazowy słownik hodži so z

BOOKii-pisakom wužiwać, kotryž wužiwarjam wjace hač 1150 hesłow a stawizničkow předčita. Z tym skići publikacija serbskim a serbsčinu wuknjajacym džěćom wot 4 lět mnohostronsku zaběru.

Zhromadnje z Tadejom, Leńku a Benom wotkryja sej mali wužiwarjo swój wobdawacy žiwjenski wobswět. Dótknu-li so z BOOKii-pisakom wobrazu, zaklinči prawe pomjenowanje ilustrowaneho słowa z přikladowej sadu. W dwustronskich ilustracijach chowaja so nimo toho krótkje dialogi, přirodne zwuki, spěwy a hry. **LND**

Daniela Heeleanowa / Gudrun Lenz, Swět wokolo nas, 2. nakład 2024, 112 stron, Wobrazowy słownik, barbne ilustracije, kruta wjazba, 978-3-7420-2526-5, 24,90 €

Pućowanske rozprawy

Germanist a literarny wědomostnik prof. dr. Uwe Hentschel (TU Kamjenica) wuda njedawno w Ludowym nakładnistwjě Domowina němskorěčnu knihu „Die Lausitz in Reisebeschreibungen des 18. und 19. Jahrhun-

derts“. W přirunanju z druhimi němskimi kónčinami přińdžechu pućowacy hakle poměrnje pozdže do Łužicy. W pózdnim 18. lětstotku započachu so zajimować za krajiny Žitawskich horinow abo za wobydlerjow w Blótach a hórskich wsach. Při tym zetkach ludźi, kiž běchu jim po rěči a kulturje cuzy – našich serbskich přjedownikow. W swojich rozprawach chychu tutón čwak dotal njeznateje domizny čitarstwu zbližić. Ze swojej wědu pomhachu předsudki wotwarjeć a prócowachu so, rysować „prawy“ wobraz wopytaneje kónčiny. Kaž přez stare wokno daja nam pohladnyć do wjace hač 200 lět zašeho swěta, kotryž hač do džensnišeho dnja wuprudźuje. **LND**

Uwe Hentschel (wud.), Die Lausitz in Reisebeschreibungen des 18. und 19. Jahrhunderts, ISBN 978-3-7420-2768-9, 1. nakład, 408 stron, barbne ilustracije, kruta wjazba, 29,90 €

Prózdnińska lektura

„Narodninska torta za Findusa“ rěka nowa kniha, kotruž LND džěćom wot 4 lět do prózdnin poskići. W nowostce z rjadu „Pettersson a Findus“ wjerći so tónkróć wšo wokolo slódnjeje chłóšćenki, kiž chce starc Pettersson za swogeho kocora Findusa napjec. Ale

tak jednore to njeje a zo by k swogej torće přišoł, ma šwižny kocork kaž španiski torero z bykom wojować. Originalne wudaće z pjera Svena Nordqvista je před 40 lětami přeni króć w Šwedskej wušło. Nětko je Róžeńčanka Diana Šoćina je zeserbšćila. Kniha je w Smolerjec kniharni, w internetowym wobchodže LND kaž tež w dalšich serbskich předawanišćach na předań. **LND**

Sven Nordqvist: Narodninska torta za Findusa, ISBN 978-3-7420-2828-0, 28 s., barbne il., 15,00 €

Arnd Zoba w Bukecach wosomdżesatnik

Jako naša swójba z Wuježka do Bukec přechajny, nawuknych jara spěšnje, z kim mam we wsy serbsce rěčeć. Mjez nimi běchu naši susodza – Zobic swójba. Tuž zeznach našeho jubilara hižo jako džěčo.

Mnozy znaja Arnda Zobu jako čłowjeka, kiž so spuščomnje na serbskich cyrkwin-
skich zarjadowanjach wobdžěla a prawid-
lownje do Pomhaj Bóh a Serbskeje protyki
dopisuje. Dołho běše člon předsydstwa SET
a cyrkwinskeho předstejičerstwa Bukečan-
skeje wosady. Po swojich mocach podpěra-
še a podpěra serbske wosadne žiwjenje w
Bukecach. Tak wě serbske wosadne popoł-
dnja Bukečanow z přednoškami wobohać
– wo swojich pućowanjach runje tak kaž
wo dopomnjenkach na serbske wosobiny.
Jako so we Wuježku jutrowne spěwanje
wzrodźi, njeměješe jenož čitanja na staro-
sći. Podpěra tež džensa hišće fararja Haen-
chena při přihotach předowanjow na serb-
sko-němskich kemšach. A kaž hižo pola je-
ho nana Měrcina Zoby tón abo tamny
drosćeny pola jeho serbsce wuknje.

Štó je Arnd Zoba za mnje a našu swójbu?
W přem rjedze wězo serbski susod, kotryž
běše službnje po cyłym swěće po puću.
Spočatnje w Sowjetskim zwjazku, pozdžišo
tež w tamnych krajach, kotraž klinčachu za
mnje jako džěčo jara eksotiske. Wo Kuwaiće

Jubilár Arnd Zoba

Foto: prywatne

hač do teho wokomika hišće ničo słyšała
njběch. Na wuměnkú so jeho pućowanjski
swět chětro rozšěri, z mandželskej wopyta
Serbow w Awstralskej a poda so na jězby
podłu rěkow a to nic jenož němskich.

Za naše džěci pak bě Arnd Zoba cyle
wosebity čłowjek. Rumpodich! Lěta dołho přiń-
dže našim džěcom patorčicu wobradźeć
jako dušny čornobóski rumpodich. Potaj-
kim nic w čerwjonym plašću, ale w módro-
čornje mustrowanym, kotryž bě sej raz

z Mongolskeje sobu přiwjezł. A tón naš
rumpodich měješe kuzłarski dalokowid.
Wšako jedna z našeju džowkow nochcyše
wěrić, zo rumpodich wšitko widzi. Z kuzłar-
skim dalokowidom móžeše samo přez scě-
ny hladac. To potom tež naše džěci pře-
swědči. Rumpodich běše jara dušny a miły,
njeměješe z našimi džěcimi žane mjerza-
nja. Tuž so rady na njeho dopominaja. Hdyž
jeho w tutych lětach zhromadnje z našimi
džěcimi zetkach, wjele njerěčeše. Měješe
wobmyslenja, zo bychu jeho na jeho mar-
kantnym hlubokim hlósu spóznali. Byrnjež
Arnd Zoba swoje „zastojnstwo“ jako rum-
podich dawno zložil, wobradźa młódši čor-
nobóski rumpodich w mongolskim plašću
dale serbskim a serbsčinu wuknjacym džě-
com. A tak je jubilar tež z tym mału škričku
serbskosće we wsy dale dał.

Dnja 11. julija woswjeći Arnd Zoba swo-
je wosomdžesaćiny. Zo móžeš w tutej sta-
robje z časom kročić a so nowym idejam
wotewrić, je njedawno hakle dopokazał.
Džakowano jeho entuziazmej a wutrajno-
sći móža zajimcy džensa pola youtube na
kanalu SET scenje po Mateju słuhać.

Přejemy Arndej Zobje wjele zboža a Bože-
ho žohnowanja. Wosebje pak krutu strowo-
tu, zo móhl hišće wjele swojich sonow a pla-
now zwoprawdźić. **Janina Krygarjowa**

Dr. Madlena Norbergowa mytowana

Lawreatka lětušeho Myta Miny Witkojc je
delnjoserbska wědomostnica dr. Madlena
Norbergowa. Z 2 500 eurami dotěrowane
myto přepoda jej statny sekretar a zamołwity
za naležnosće Serbow w Braniborskej Tobias
Dünow 6. junija na swjedženskim zarjado-
wanju w Lutherowej cyrkwi w Choćebuzu.

Nawoda mjeńšinoweho sekretariata
Měto Nowak wuzběhny w swojej lawdaciji
wobstajne prócowanje dr. Norbergoweje
wo zachowanje delnjoserbskeje rěče, za
kotruž so hižo lětdžesatki na wšelake waš-
nje w powołanskim, prywatnym kaž tež čes-
nohamtskim wobtuku angažuje. Zaslůžby
ma tež wo serbske cyrkwinke žiwjenje
w Delnej Łužicy jako wudawaćelka, orga-
nizatorka, rěčna kubłarka a wot njedawna
tež jako wukubłana lektorka, kotraž kemše
wuhotuje. W swojich džaknych słowach
pokaza lawreatka na čězku situaciju del-
njoserbskeje rěče a poda wšelake namjety
do přichoda. Tak móhła so „Delnjoserbska
kubłanska akademija“ wutworić a dyrbał
so serbski profil Delnjoserbskeho gymn-
azija wotřić. Mjez gratulantami běchu mjez
druhim Choćebuski superintendent Georg
Thimme, zastupjer Choćebuskeho měšča-
nosta Tobias Schick kaž tež zastupjerjo
serbskich institucijow a towarstwow.

Lawreatka dr. Madlena Norbergowa

Foto: SN/Bojan Benić

Dr. Madlena Norbergowa je so 1958
do swójby zaslůžbného delnjoserbskeho
fararja Herberta Nowaka narodźila a w
serbskim křesćanskim duchu wotrostła. Po
studiju sorabistiki w Lipsku skutkowaše

něšto lět w Šwedskej, doniž so do Němske-
je njenawróci a wjele lět w zamołwitych
zastojnstwach w Podstupimje a Choćebu-
zu na dobro delnjoserbskeje rěče njeskut-
kowaše. **Trudla Malinkowa**

Swjedžen wěry, zhromadnosće a mnohotnosće

Delni a Horni Łužičenjo w Gołkojcach 78. serbski ewangelski cyrkwinski džen swječili

Z busom poda so njedzelu, 2. junija, štyr- naće ewangelskich Serbow z Budyskich kónčin na 78. serbski ewangelski cyrkwinski džen do Gołkojc. Kaž bě něhdy na zajězdach Serbskeho busa z wašnjom, wědžeše Handrij Wirth po puću wšelake zajimawostki wo wsach, přez kotraž jědzechmy, powědać. W Gołkojcach nas serbscy znači a wosadni dujerjo witachu, kotřiž k wjeselu přichadźacych mjez cyrkwu a faru kěrluš piskachu.

Swjedženske kemše

W nimale poľnje wobsadźenej cyrkwi swječeše něhdze 170 serbskich a němских kemšerjow Božu službu w delnjoserbskej rěči. Džak wosebiteho wudaća Nowego wósadnika móžachu wšitcy wotběh derje scěhować, teksty sobu rěčec kaž tež kěrluš a liturgiju sobu spěwać. Rozhłosowej scelakaj RBB a MDR kemše direktnje wusylaštej.

K zahajenju začahnychu do cyrkwy štyrjo duchowni a predikantaj, kotřiž kemše zhromadnje wuhotowachu. Liturgiju měješe fararka Katharina Köhlerowa z Dešna, čitani přednjeseštaj predikantaj dr. Madlena Norbergowa a dr. Hartmut Leipner. Chór Łužyca pod nawodom swojeho noweho dirigenta Thomasa Dödinga wobohači kemše z dostojnje zanjesenymaj kěrlušomaj.

Farar Tobias Pawoł Jachmann z Baršća zložil swoje předowanje na tekst Jeremia 23,16–29. We wuběrnej delnjoserbsčinje rozložil kemšerjam rozděl mjez wšelakimi profetami, kiž swoje poselstwo do ludu noša. Wopačni profeca přěduja tunju hnadu, propaguja derjeměće a daja jenož krutym normam wo towaršnostnym a swójbnym žiwjenju płaćić. Swět pak njeje k temu stwo-

Wosadni dujerjo witachu kemšerjow do Gołkojskeje cyrkwe.

rjenu, zo by so nam wosobinsce derje šło, ale zo bychmy jón w zhromadnosći z druhimi k dobremu tworili. Tunjej hnadze wopačnych profetow napřečo steji droha hnada chodženja za Chrystusom, kotraž je zakład zhromadnosće a swjećenja tež na serbskim cyrkwiskim dnu.

We wozjewjenjach přeprasy Hartmut Leipner na Wuchodnoeuropske dny zetkanija křesćanow do Frankobroda nad Wódru, kiž wotměja so za tydžen a změja tež serbski podžěl. Próstwy přednjesechu fararka Köhlerowa, farar dr. Stefan Reichelt a sup. n. w. Jan Malink. We wjacorych wulkich kruhach přijimachu mnozy Bože wotkazanje, kotraž wudželeštaj fararjej Jachmann a Reichelt. Ze žohnowanjom fararja Jachmanna so swjedženske kemše zakónčichu.

Předar Tobias Pawoł Jachmann, farar w Baršću

Postrowy

Božej službje scěhowachu tři postrowy. Gołkojski wjesnjanosta Karsten Schreiber witaše cyrkwinski džen jako swjedžen wěry, zhromadnosće kaž tež rěčneje a kulturneje mnohotnosće do swojeje wsy. W serbskej rěči a kulturje widži wón pokład, kiž je drohotne herbstwo za přitomnosć a přichod. Ze žiwych korjenjow křesćanskeje wěry a narodnych tradicijow wurošće móc za džensniše wužadani a dowěra do dalšeho spomožneho wuwica. Z přikleskom zhromadźeni jeho słowam přihtosowachu.

W serbskej rěči přednjese postrow předsyda Serbskeje přiřady EKBO Manfred Hermaš w mjenje cyrkwiskeho wjednistwa w Berlinje. Wyši krajnocyrkwinski rada dr. Thilo Daniel postrowi w mjenje wjednistwa sakskeje krajneje cyrkwe a dopomni na ⇨

Boža služba w Gołkojskeje cyrkwi

⇒ njedawne zetkanje biskopa Bilza ze zastupjerjemi Serbow za čas jeho wizitacije w Budysko-Kamjenskim cyrkwinskim wobwodze.

Počesćenje fararja Fryca

Na něhdyšim kěrchowje při cyrkwi přizamkny so počesćenje fararja Jana Bjedricha Fryca. Při jeho derje hladanym rowje zaspěwa chór Łužyca kěrluš Jana Kiliana „Ow wola lubosće“. Předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi dr. Hartmut Leipner pokaza na wuznam fararja Fryca, kotryž bě w sprócniwym džěle Stary zakon do delnjoserbsčiny přestajl. Jako wuraz džaka a česćenja staji dr. Madlena Norbergowa kwětki w serbskich barbach na row.

Škoda, zo njesu so wobdźělnicy na to skedźbnili, zo je w južnym zachodze cyrkwy mała wustajeńca wo fararju Frycu zarjadowana, hdžež chowa so mjez druhim jeho 200 lět stary originalny narowny kamjeń. Škoda tež, zo su informacije, kiž so wo jeho narownym pomniku we wosebitym wudaću Nowego wósadnika podaja, wopačne.

Wosadny swjeden

Připołdnu běchu wobdźělnicy na wobjed do bliskeho hosćenca „Zur Eisenbahn“ přeprašeni. Přizamkny so wosadny swjeden, za kotryž bě Gołkojska wosada na farskej zahrodze wšitko wuběrnyje přihotowała. Pod bělymi třěchami stanow běchu blida za kofejpiće kryte. Na přihódny mjestnje steješe z wulkimi plachtami w serbskich barbach wudobjene jewiščo za program. Za nim běchu wšelake zabawy za džěci přihotowane. We wosadneje žurli kipjachu so blida ze samopječenymi tykancami. Přecelni młodostni so wo to starachu, zo bychu šalki přeco z kofejom napjelnjene byli a so trjebane sudobja spěšnje zrumowali.

Chór Łužyca zaspěwa při rowje fararja Jana Bjedricha Fryca.

Zahroda skićeše idealne wuměnenja za bjesadu mjez znatymi a njeznatymi. Wjele žonow a holcow bě w delnjoserbskej drasće přišlo – nic jenož wupikane kaž na wustup, ale kaž samozrozumliwje jako wuraz swójskeho wuznaća k tradiciji. Tež wšelake wotchilenja wot poprawneje drasty běchu widzeć. Z Gołkojc pochadźaca žona mi powědaše, zo so z drastu kruch po kruchu svojim serbskim korjenjam přibližuje. Mjez tym tež rěč wuknje, dokelž je spoznala, zo wostanje drasta bjez rěče hoła zwonkownosć. Někotre młode holcy mějachu znajomosće delnjoserbsčiny ze šule a gymnazija. Z ručne napisanym delnjoserbskim tekstom předstaji so studentka teologije z Gródkowskich stron, kotraž nastupi w septembrje wikariat pola fararki Jadwigi Malinkoweje w Slepom.

Nažel dyrbyešty so bjesada a program na zahrodze njewjedra a dešća dla dočasne zakónčič. Wjetšina wopytowarjow poda so do cyrkwy, hdžež so program w přikrótsenej formje dale wjedzeše, moderěrowany wot nawodnicy Šule za delnjoserbsku rěč a kulturu Uty Henšeloweje a wědomostneje sobudźelačerkki Serbskeho instituta Julje Běrinkoweje. Chórej z Kósobusa scěhowašty akordeonowy orchester hudźbneje šule Fröhlich a młody ansambl PopKon z Choćebuza, kotryž zanjesje modernu wokalnu hudźbu. Naposledk sej wšitcy zhromadnje z hudźbnikom Gregorom Kliemom serbske ludowe spěwy zanjesechu. Sceniske hrače a přednoški wo fararjomaj Frycu a Tešnarju wjedra dla nažel wupadnychu.

Njehladajo dešća poda so za čas programa w cyrkwi dwaceći wobdźělnikow z kremserom na pohrjebnišči, zo bychu tam wotpočowacej zaslubnej Serbowce počesćili. W Cazowje wopominachu džělačerkku-spisowacačku Marjanu Domaškojc a w Gołkojcach šwalču a wušiwarku Paulinu Krawcowu. Počesćace słowa porěčeštaj Frank Matijašk a Trudla Malinkowa, kwětki na row staji štyrilětny Stanisław

Gregor Kliem přewodzeše z akordeonom spěwanje serbskich ludowych spěwow.

Předsyda SET Mato Krygař (naprawo) wupraji džak wosadnemu fararjej Klausej Nathej.

z Choćebuza. W Cazowje zaspěwachu zhromadźeni serbsku hymnu.

Zakónčenje w cyrkwi

K zakónčenju cyrkwinskeho dnja překwapi wosadny farar Klaus Natho zhromadźenych z wufilowaneje nabožno-politiskej narěču w němskej rěči. Počahujo so na bibliske přikłady namotwješe k zamołwitemu wotedaću hłosow při lětušich wólbach.

Předsyda SET Mato Krygař, kotryž z Delnjeje Łužycy pochadza, spomni na to, zo za čas jeho młodosće před něhdže 30 lětami njeby móžno było tajki serbski swjeden w Gołkojcach swjećić. Tehdy w zjawnosći a tež w cyrkwi knježacy antiserbski duch je so minyl, džensniša atmosfera je Serbam napřečo přecelniša. Za kletu přeprašy cyrkwinski džen do Budyskich kónčin. Termin a městnosć so hišće wozjewitej.

Hartmut Leipner wupraji fararjej Nathej a Gołkojskej wosadze kaž tež wšem zjawnje a začichim skutkowacym akteram džak za wšě přihoty, wuběrnu organizaciju a bohaty program cyrkwinskeho dnja. Z džakownej wutrobu za dožiwjenja a ze žohnowanjom wosadneho fararja podachu so wopytowarjo na dompuć. *Trudla Malinkowa*

Posledni serbscy fararjo w serbskich wosadach sakskeje krajneje cyrkwyje (22)

Gerat Lazar w Bukecach (hač do 1976)

W lěće 1910 jako syn serbskeho nana a němskeje maćerje narodzeny Gerat Lazar (Gerhart Laser) wotrosće w Žitawje. W młodych lětach nawukny serbsčinu a sta so ze serbskim fararjom. Jako tajki skutkowaše do wójny we Łupoji a w Minakale a po nawróće z wuhnanstwa wot 1948 w Hodźiju. Jeho tamniše skutkowanje je wopisane w 14. dźělu tuteje serije.

Jako 1958 dołholětny Bukečanski farar a serbski superintendent Gustaw Mjerwa zemřě, prošeše konwent serbskich duchownych naležnje Gerata Lazarja wo přewzaće wosyročeneje wosady. Wšako so Bukecy jako „wěsta serbska jadrowa wosada“ wobhladowachu, hdžež „na kóždy pad serbski duchowny słuša“. (PB 8/1958) Ze swojim tamnišim zapokazanjom 19. apryla 1959 so jemu wobswědči, zo je „nowy wopor za naše lube Serbstwo přinjesť“. (PB 5/1959)

Na narodnu situaciju w swojej nowej wosadze so Gerat Lazar pozdžišo dopominaše: „Jako přiřdžech do Bukec, mějachmy tu 1958 hišće jednu skoro ryzu serbsku wjes, mjenujcy Wysokej pola Rachlowa, wothladane wězo wot přesydlencow, kiž pak runje tam wulki wliw njemějachu. Wězo, jedyn bur běše so woženil z přesydlěrku, a jeju dźěci běchu němske. Haj, ta wulka škoda a spěchowanje přeněmćenja běchu tamni přesydlěrjo ze Šleziskeje a ze Sudetow, kotrychž běchu wězo burja přijeli do swójbow.“ (PB 11/1990)

Z postupowacym přeněmčenjom woby-

Posledni wotpočink fararja Gerata Lazarja a jeho mandželskeje Hanki na Bukečanskim kěrchowje

Foto: Trudla Malinkowa

dlerstwa na wsach tež serbske cyrkwinske žiwjenje woteběraše. Gerat Lazar tole tež zjawnje dokumentowaše. Tak pisaše nastupajo lěto 1967 wo Bukečanskej wosadze: „Ličba serbskich kemšerjow woteběra; najwjace běše smjertnu njedźelu, mjenujcy přez 130, najmjenje na Třoch kralach lětsa, mjenujcy 6, k tomu kěbětár, organistka a farar, tež wšitcy Serbja.“ (PB 2/1968) Podobna bě rozprawa na lěto 1969: „Najwjace serbskich kemšerjow běše smjertnu njedźelu, mjenujcy 120 wosadnych, najmjenje njedźelu Estomihi, mjenujcy 10 Serbow ... Hewak smy na wšědných njedźelskich dnjach přeco 20 hač do 30, na swjatych dnjach 30 hač do 50.“ (PB 2/1970)

Tež ličby spowědných wo poněcimnej změnje narodneje situacije w Bukečanskej wosadze swědča. W lěće 1959 bě wot 1 498 spowědných 381 Serbow (25,4 %), w lěće 1969 wot 1 160 spowědných 114 Serbow (9,8 %) a w lěće 1979 wot 694 spowědných 40 Serbow (5,8 %). (PB 2/1960, 2/1970, 3/1980)

Wotpowědnje spadowacej ličbje serbskich wosadnych so tež ličba serbskich kemšow redukowaše. Hač do 1964 swječeše Gerat Lazar dwójce wob měsac serbske kemše, po tym jónu měsacnje. Dwójce za jeho zastojski čas, 1966 a 1980, wotměšej so Serbskej ewangelskej cyrkwinskej dnjej w Bukecach. W lěće 1966 bě so k temu zhromadžiła „wulka serbska wosada“. (PB 7/1966)

Bukečan Pawoł Grojlich wažeše sej mnohostronski serbski angažement fararja Gerata Lazarja, kotryž je so „prócował, nam zdžeržec bože słužby w maćernej rěči“. (SN 9.7.1992) Nimo teho chodžeše farar na zarjadowanja wjesneje Domowinskeje skupiny, hačrunjež njebě člon Domowiny. W gmejskej bibliotece wupožčowaše sej serbsku literaturu. Wopytowaše tež předstajenja serbskeho dźiwadła a hažeše dobre styki z dźiwadźelnikami. Za nabožne potřeby napisa samo dźiwadłowej scenje, kotrejž so potom na cyrkwinskimaj dnjomaj 1966 a 1970 předstajišej.

Mjez serbskimi duchownymi zabra Gerat Lazar po serbskim superintendenće druhe nawodne městno. Přez lětdžesatki bě předsyda Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja. Wobsahowa a organizatoriska zamołwitosć za tute kóždolětne zeńdženje ležešej w jeho ruce. Jako zjimanje swójeho skutkowanja wozjewi w Pomhaj Bóh seriju wo stawiznach cyrkwinskih dnjow, kiž swědči wo jeho wobstajnym dźěle. Prawidłownje wozjewješe w časopisu tež nabožne rozpominanja a powěšće ze serbskeho žiwjenja w Bukečanskej wosadze.

Gerat Lazar (1910–1992)

Foto: archiw PB

Kónc septembra 1976 poda so Gerat Lazar jako wosadny farar na wotpočink, skutkowaše pak dale jako starski wikar. W tutym času je so wosada „jara prócowała wo Serba, njeje pak so jej poradžiło. Škoda!“ (PB 3/1978)

1979 bu młody teolog Andreas Taesler ordinowany a jako Bukečanski farar zapokazany. Wón bě přeni w rjedže wosadnych fararjow w Bukecach, kiž serbsčinu njewobknježeše. Jemu poboku wosta „dotalny serbski farar jako emeritus hišće kompetentny za serbske naležnosće wo wosadze“. (PB 10/1979)

Lěta dołho wupomhaše Gerat Lazar ze serbskimi kemšemi tež w dalšich wosadach kaž w Budestecach, Hrodzišću, Husce a Hodźiju. Nimo teho wobstaraše w Bukecach tež ekspediciju časopisa Pomhaj Bóh.

W poslednich lětach žiwjenja měješe Gerat Lazar čezki dónt njesć. 1986 zemřě jemu po dołhej čezkej chorosći w starobje 67 lět mandželska Hanka, swěrna pomocnica swójeho mandželskeho a mać jeju šěsć dźěci. Samsne lěto bu starša dźowka wopor krawneho njeskutka. W lěće 1990 zemřě syn Jan Lazar, serbski farar w Rakecach a naposledk we Wojerecach.

Swójbne horjo, samotnosć a wobćežnosće staroby zlemichu wuměnkarij mocy. Ze swójskeje wole woteńdže Gerat Lazar 4. julija 1992 w starobje 81 lět z časosće do wěčnosće. Poboku swojeje mandželskeje a swakoweje ma swój wotpočink w arealu fararskich rowow na starym kěrchowje při Bukečanskej cyrkwi.

Trudla Malinkowa

Serbske kěrlušy nahrawane

Na poslednej hłownej zhromadźiznje Serbskeho ewangelskeho towarstwa so na to pokaza, zo su kěrlušy za ewangelske rozhlósowe nutrnosće w mdr chětro zestarjene. Namjetowachu so nowe nahrawanja we wobłuku projekta. Hromadže ze Serbskim wosadnym zwjazkom přewza Serbske ewangelske towarstwo tutón nadowk a jón přesadži.

Na naprašowanje SET Serbski rozhlós mdr zdžěli, zo leža nahrawanja za hudźbne přinoški w rozhlósowych cyrkwinskih wusyłanjach jenož hišće w swojskej zamówtosći ewangelskich Serbow.

Nahrawanja wotměchu so 25. meje w Tuchorskej cyrkwi w Budyšinje. Dla dobreje akustiki so tuta cyrkwe jara derje za tajke nahrawanja hodži. To móžeš tež kněz Zöllner z techniskeho studija Zöllner w Radebergu wobkrućić, kiž měješe techniku a wobdźělanje na starosci.

Chór Budyšin pod dirigatom Michała Jancy je mjeztym hižo wjele lět spuščomny partner SET při hudźbných projektach a tak tworješe chór tež tónraz žro projektoweho

chóra. Na pišćelach přewodžeše spěwanje Yuko Ikeda, kotraž hižo tójšto lět jako kantorka na serbskich kemšach w Michałskej cyrkwi skutkuje. Kaž planowane móžeš so dwanaće spěwow nahrawać. Kěrluš „Božo, swětło nam sćeš“, jedyn z třoch spěwow z młodžinskeho spěwnika „Zernička“, přewodžeše Reinhard Simmgen na gitarje. Serbski superintendent n. w. Jan Malink, kotryž bě so tež wo wuběr kěrlušow starał, poradžowaše chór při prawym rěčnym wurjekowanju.

Dalewjedženje projekta klětu bychy wšitcy wobdźěleni jara witali. W tym zwisku chce so SET z dirigentom chóra Budyšin tež wo projektowy džěcacy chór prócować a z nim dalše kěrlušy ze „Zernički“ nahrawać. Za to so hač do nazymy koncept wudžela.

Nadźijamy so, zo namakaja nowe nahrawane kěrlušy spěšnje swój puć do nabožnych wusyłanjow rozhlós mdr. Wutrobny džak słuša wšěm sobuskutkowacym za dobre poradženje projekta.

Mato Krygář

Čitanje w Slepom

Nimale dwaceći zajimcam předstaji fararka n. w. Sabine Bauer-Helpert 15. meje w Slepom swoju knihu „Johann Zautes Lebensfahrt“. Mjez nimi běštaj dr. Pěť Jahn-Brězan z Debsec a sup. n. w. Jan Malink z Budyšina, kotraž běštaj hromadže z prof. Dietrichom Šoťu manuskript do čišćenja přehladał a awtoru wosebje nastupajo serbske aspekty poradžował. Slepjanska fararka Jadwiga Malinkowa wječork we wosadnej rumnosći na farskim dworje zahaji. Po połdrahdžinskim čitanju sej wjacori přítomni knihu kupichu. W rozmóhwje awtoru zdžěli, zo je přeni nakład 200 eksemplarow nimale rozebraňy a zo so dalši přihotuje. Sčěhować maja tež dalše čitanja we wosadach, mjez druhim we Wětrowje, w Budestecach, Bukecach a Rakecach. *T.M.*

„Swjatok“ w Rakecach

Wot lońšeho přewjedže Rakečanska wosada hdys a hdys pod mjenom „Swjatok“ wosadny wječor. 25. meje pospyta so Bjesada přeni raz jako hosćičelka. Kaž so pokaža, je mały lětni swjedžen tež bjez pražnych koľbaskow a grilowaneho mjaso móžny. Wo to starašej so Diana Fryčec-Grimmigowa a Betina Lipičowa z Ralbic ze stódnymi plincami. K zahajenju modlachu so přítomni 24. psalm a zaspěwachu kěrluš „Pój, wutroba, a wjesel so“ zdžela němsce, zdžela serbsce. Pozdžišo spěwachu so hłownje serbske ludowe spěwy. K temu piskaše Beno Nowak z Róžanta na swojej dudlawje. Młody Gustaf Holder měješe swój přeni wustup jako kuzlar. Lili Hanskec ze Sćeńcy a Dete Rachelic postarašej so jako horjenošerce tež wo serbski flair. Škoda, zo je jenož 15 ludźi tutón přijomny wječor dožiwiło. *Günter Holder*

Kemše we wohroženym lěsu

Kemše w zbytku lěsa mjez Slepom a Miłorazom

Foto: wosada Slepom

Njedzeli, 23. junija, woswjeći Slepjanska wosada z něhdže 60 kemšerjami swoje njedzelnje kemše pod hołym njebjom we wohroženym lěsu, kiž leži mjez Slepom a Miłorazom. Wosebitosć lěsa je, zo je koľowokoło hižo wšón lěs trjebjeny. Rownjanscy wobsedzerjo so nětko nadźijaja, zo móžeja lěs před wuswojenjom brunicy dla wuchować. Hač do lěta 2038 wotnaja wobsweťowa skupina z Choćebuza čwak lěsa a přewjedže tam stajnje zaso kulturne zarjadowanja.

Nawod kemšow měješe wosadna fararka Jadwiga Malinkowa. Wona wopisowaše w modlitwach a próstwach, kak je zwostaty kónčk lěsa městno horja, wšako wuhladaš dokoľowokoło jenož zničenu holu a přírodu. Zdobom pak je lěs tež městno nadźije. Wšako wobsteji nadźija, zo lěs stej wostanje. Hnujace běchu słowa po-

trjechenych, kiž wo swojich dopomjenkach we wonym Trjebinskim pralěsu, tak mjenowanym Zwěrjencu wjercha Pücklera, rozprawjachu. Jako lektorka čitaše knjeni Anke Hanušowa tekst ze Stareho zakonja wo wuswojenju winicy Nabota přez krala Ahaba. Na wone słowa počahowaše so generalna superintendentka Theresia Rinecker ze Zhorjelca w swojim předowanju. Napominaše wosadnych, zmužić zamówtosć přewzać, kaž to Dietrich Bonhoeffer w swojej etice wopisuje, wšako budžemy tak abo znak winowaci w našim swěće. Hišće hórje pak je po Bonhoefferu mjelčenje. Hudźbnik Werner Hanuš wobrubl kemše mjez druhim ze serbskimi štučkami na akordeonje. Po tym podžakowa so tójšto wosadnych za wosebite kemše a wuži skladnosć, so při šalce kofeja hišće dale rozmóhwjeć. *Jadwiga Malinkowa*

Spěwanje w Komorowje

Loni swjećešej Hodžijska a Rakečanska Bjesada swój zhromadny spěwny wječork w hěće młodžinskeho kluba w Komorowje. Tehdy so tež žónski a pozawnowy chór z Rakec a skupina Přezpólni wobdžělchu. Wšitkim přítomnym a tež pomocnikam z młodžinskeho kluba bě wječor wjeselo wobradžić (hlej PB 7/2023). Tehodla su Komorowski młodžinski klub, Rakečanska Bjesada a Domowinska skupina Komorow-Trupin-Rakecy lěta 31. meje znowa wječork ze žónskim chórom a Přezpólnymi organizowali a k temu tež młodostnych z Konjec a Radworja přeprosili. Znowa dožiwichu hosćo wšelakeje staroby wulkotny wječork při serbskich a němskich spěwach a samo ludowych rejach. *Günter Holder*

Powěšće

W Hodzijskej cyrkwi tuchwilo Budyska firma Eule pišćece rjedzi. Foto: prywatne

Wuricy. K 1. aprylej 2009 bě Ewangelske šulske towarstwo w Budyskim wokresu na iniciatiwu sup. Jana Malinka přewzało nošerstwo pěstowarnje we Wuricach. Z teho časa wotměwaja so w zamołwitosći Budyjskeje Michałskeje wosady prawidłownje nabožne hodžiny w pěstowarni a kemše za pěstowarske džěci w Michałskej cyrkwi. Lětuši 15lětny jubilej nošerstwa woswjećichu ze swjedženskim tydženjom srjedz apryla. Zastupjerjo šulskeho towarstwa, fararjo, starši a podpěračeljo pěstowarnje wobdžělichu so na wuhotowanju wšelakich jubilejnych zarjadowanjow.

Berthelsdorf. W mejskim wudaću wokólnika „Schlossbrief“ (čo. 47), kotryž Kruh přecelow Zinzendorfoweho hrodu w Berthelsdorfje wudawa, je wozjewjeny přinošk z pjera Jana Malinka „Die Erweckung der Sorben durch Zinzendorf“. Jako ilustraciji stej mjez druhim přidatej titulnej łopjeni serbskeho Stareho zakonja z lěta 1706, kotrehož čisć bě Zinzendorfowa wowka Ocharina von Gersdorf plaćila, a lětušich Ocharnowskich hesłow. Serbsce bě při-

nošk pod titulom „Nabožne zbudženje Serbow přez hrabju Zinzendorfa“ w lětušim měrcowskim wudaću PB wotčisćany.

Berthelsdorf. Wot 30. meje do 1. junija wotmě so w Zinzendorfowym hrodze w Berthelsdorfje 74. lětno zeńdženje za sakske cyrkwinske stawizny. Mjez referentami bě dr. Lubina Malinkowa, kotraž přednošowaše na temu: „Herrnhut a Serbja: Zbudženje. Alfabetizacija. Modernizacija“. Nimo městnosćow w Berthelsdorfje wobhladachu sej wobdžělnicy tež modlernju a kěrchow w Ocharnowje kaž tež cyrkwy a póstnej rubaj w Žitawje.

Budyšin. Njedzelu, 2. junija, rozžohnowa so Budyška wosada ze swojej fararku Corneliju von Ruthendorf-Przewoski. Spočatk awgusta poda so wona na lěto do staršiskeho časa. Dokelž so klětu w Budyjskej wulkowosadze wšelake přerjaduje a při-krótsi, so jeje městno w dotalnej formje wjac njewobsadži. Fararka von Ruthendorf-Przewoski je w minjenych lětach serbsce wuknyła a so składnostnje wo serbski podžěl na kemšach w Budyšinje postarała. Ze swojimi třomi džěcimi je so tež hižo na serbskim kóncu tydženja w Hainewaldze wobdžěliła.

Lěsk. Přeni kónc tydženja w juniju swjećachu w Lěsku 550. róčnicu přenjeho pisomneho naspomnjenja wsy. Njedzelnju jubilejnu Božu službu swjećěše fararka Jadwiga Malinkowa z džěcimi „Lěskowskich lutkow“ na temu „Božow slědy“ (w Lěsku). Wo hudźbne wobrubjenje postarachu so dujerjo Slepjanskeje wosady.

Slepo. Wjac hač 40 samostejacych z katolskich serbskich wosadow wopyta na swojim lětušim wulěće 4. junija Slepjansku wosadu. Na Njepilic statoku w Rownom witaštaj jich Hermašec mandželskaj w serbskej drasće z chłěbom a selu a rozprawještaj wo Hanzu Njepili a džensnišim žiwjenju na jeho statoku. Po wobjedze w Slepjanskim hosćencu swjećěše fararka Jadwiga Malinkowa z hosćimi nutnosć w cyrkwi. We wosadneje rumnosći na farskim dworje přizamkny so kofejpiće z bjesadu a spěwanjom. Na dompuću pozastachu wulětnikarjo při kładžitej cyrkwičce w Sprjowjach.

Spominamy

Před 175 lětami, 28. julija 1849, narodži so gymnazialny profesor **Jan Bohuwer Jakub** w Budyšinje. Wón bě najmłódsi z pjeć džěci Michałskeho fararja Ernsta Bohuwěra Jakuba. Njebě hišće pjeć lět, hdyž nan zemrě a mać so z džěcimi z fary do města přesydlí. Po studiju teologije skutkowaše wot 1874 do 1913 jako wučer na Kralowskim gymnaziju w Drježdžanach. Zdobom kublaše kralowskich princow a sta so 1906 ze studijnym direktorom Sakskeje

princowskeje šule. Kaž wšitycy jeho swójbni spěchowaše Jan Bohuwer Jakub serbske ewangelske naležnosće. Hdžežkuli běchu pjenjezy trěbne, wopokaza so jako wulkomyslly mecen. Serbske lutherske knihowne towarstwo podpěrowaše z darami runje tak kaž serbske cyrkwinske a towarstwowe žiwjenje w Drježdžanach. Za to jeho tamniše towarstwo Čornobóh za čestneho sobustawa pomjenowa. Wón zawostaji wulke wotkazanje za spěchowanje serbskeje řeče mjez paćerskimi džěcimi. Budyškemu měšćanskemu muzejje dari drohotne eksponaty ze swójbneho wobsydstwa. Njeswačanski farar Jurij Jakub bě jeho bratr, słownikar Křesćan Bohuwer Pful a farar Jurij Arnošt Wanak běštaj jeho swakaj. Wón zemrě 1913 a wotpočuje w rownišću Jakubec swójby na Budyškim Tuchorju. T.M.

Zbožopřeca

Dnja 3. julija woswjeći knjeni **Annemarie Albertowa**, wudowa serbskeho sup. Siegfrieda Alberta, w Budyšinje swoje 85. narodniny. Gratulujemy jubilarce wutrobnje a přejemy jej bohate Bože žohnowanje.

Přeprašujemy

W juliju wusyła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhtosu.

- 07.07. 6. nježdela po Swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)
- 14.07. 7. nježdela po Swjatej Trojicy**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. n. w. Malink)
12.00 nutnosć w serbskim rozhtosu (farar Haenchen)
- 15.07. pónđzela**
16.30 zmakanje KSN a pósejženje pśedseďarstwa STSRC na farje w Dešnj
- 17.07. srjeda**
07.30 Serbska šulska namša pla pomnika Luthera pši Dolnoserbskim gymnaziumje w Chóšebuzu (fararka Köhlerowa)
- 22.07. sobota**
15.30 Woglědanje wustajeńce a pśednosk wo STSRC w Serbskim domje w Chóšebuzu
- 28.07. 9. nježdela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutnosć w serbskim rozhtosu (sup. n. w. Malink)
- 04.08. 10. nježdela po Swjatej Trojicy**
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawačelje: Serbski wosadny zwjazk, Farski puć/Pfarrweg 6, 02633 Hodźij/Göda; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čisć: Lessingowa čisćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT
Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot Němskeho zwjazkoweho sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.
Lětny abonement plaćí 15 eurow.